

банковской системы, отсутствия эффективного фондового рынка и реальных инвестиционных потоков эффективность деятельности и развитие корпоративных предприятий в современных рыночных условиях Украины, возможно, связывать только с оптимальным использованием собственных ресурсов предприятий. Модель такого механизма управления подана на рис. 3.

Рис. 3. Механизм финансового управления с использованием оптимизации собственного капитала и оборотности совокупных активов

Показанный на рис. 3 механизм имеет особенности в части возможности проведения прогнозных исследований из количественной оценки финансовых ресурсов, которые возможно направить на финансирование мероприятий по повышению эффективности деятельности и контроля размера дебиторской задолженности предприятия.

Бойко Т.А.

НЕОБХІДНІСТЬ БЮДЖЕТНОГО РЕГУЛЮВАННЯ В РИНКОВИХ УМОВАХ ГОСПОДАРЮВАННЯ

Постановка проблеми. Бюджет є фундаментальною підвалиною цивілізації, ефективним зняряддям здійснення державної політики, спрямованої на забезпечення життєдіяльності суспільства, і насамперед процесів розподілу і перерозподілу валового внутрішнього продукту між різними верствами населення, окремими господарськими структурами й територіями; усунення вад ринкових механізмів щодо розміщення ресурсів і забезпечення суспільними благами; стимулювання ділової та інвестиційної активності; підтримання рівня зайнятості, стабілізацію економічного стану в державі.

Побудова моделі економіки ринкового типу вимагає теоретичного переосмислення і практичного дослідження місця і ролі бюджету, його доходної та видаткової частин, в економічній системі держави. Сьогодні все більшого значення набуває питання використання бюджету як найбільш дійового інструменту управління економіки, збалансованості його доходів і видатків, фінансового забезпечення діяльності органів виконавчої влади, виконання соціальних програм тощо.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. На сьогоднішній день загальноновизнано, що бюджет є головним інструментом регулювання економічної ситуації в країні. Роль бюджету в регулюванні економічних і соціальних процесів зумовлюється роллю держави в економічному житті. Видатні вчені сучасності обґрунтовують регулюючі функції держави в сучасній розвиненій економіці, й у перехідний період, що дуже важливо знати при здійсненні економічних перетворень. Серед них варто назвати Л. Абалкіна, О. Богомолова, І. Лукінова, Д. Львова, Дж. Гелбрейта, К.Дж. Ерроу, Л. Клейна, П. Самуельсона, М. Чумаченка. Однак питання бюджетного регулювання має широкий спектр подальших досліджень, що робить дану тему надзви-

чайно актуальною.

Мета дослідження. Дослідження принципів бюджетного регулювання економічних та соціальних процесів в державі, обґрунтування зростання ролі бюджету на сучасному етапі трансформації вітчизняної економіки.

Виклад основного матеріалу. В Україні реалізація завдань трансформаційного періоду, забезпечення стійкого економічного зростання потребує переосмислення ролі держави у цьому процесі. На початок ринкових перетворень пріоритетною була ліберально–монетарна модель економічного розвитку. Однак вона не дала позитивних результатів. Економічні перетворення тільки тоді мають сенс і одержують широку соціальну підтримку, коли дають змогу підвищити рівень життя більшості населення, зменшити кількість людей, які живуть у бідності, знизити соціальну нерівність. Досягнення даних результатів забезпечується розподілом та перерозподілом фінансових ресурсів з використанням інструментарію бюджетної політики [3, с. 15].

Основні зусилля у бюджетній політиці України повинні бути спрямовані на удосконалення системи управління фінансовими ресурсами держави, у тому числі їх перерозподілу через бюджет, досягнення реальної збалансованості бюджетної системи.

Можна виділити наступні етапи становлення бюджетної системи та її регулюючої функції в Україні [4, с. 5]:

- початковий етап становлення бюджетної системи (1992–1994 рр.), який характеризується незадовільним рівнем регулюючої функції бюджетної системи, наявністю значного розміру дефіциту бюджету, в тому числі з емісійними джерелами його покриття, нарощуванням обсягів державного боргу, недосконалим регулюванням міжбюджетних відносин;
- етап часткового збалансування бюджетної системи (1995–1997 рр.), який характеризується недостатнім рівнем регулюючої функції бюджетної системи, нарощуванням заборгованості зі сплати до бюджету податків і зборів, дебіторської та кредиторської заборгованості бюджету, зменшенням розміру дефіциту бюджету з використанням неемісійних джерел його покриття, скороченням обсягу державного боргу, поступовим впровадженням казначейської системи виконання бюджету;
- етап подальшого збалансування бюджетної системи (з 1998 р.), який характеризується задовільним рівнем регулюючої функції бюджетної системи, суттєвим зменшенням обсягу державного боргу, посиленням керованості бюджетним дефіцитом (профіцитом), впровадженням програмно–цільового методу планування бюджету, реформуванням системи міжбюджетних взаємовідносин, нормативно–законодавчим врегулюванням бюджетного процесу шляхом прийняття Бюджетного кодексу України, поетапним запровадженням казначейського обслуговування місцевих бюджетів, скороченням обсягів дебіторської та кредиторської заборгованості бюджету.

Бюджетне регулювання є фінансовим методом регулювання економіки, являє собою процес управління міжбюджетними відносинами з приводу перерозподілу коштів, шляхом вирівнювання доходів і видатків місцевих бюджетів з метою їх збалансування. Компонентну будову бюджетного регулювання складають економічні стимули, податкові розщеплення, трансферти, нормативи відрахувань, бюджетне вирівнювання, організаційно–правові форми бюджетного регулювання, суб'єкти та об'єкти міжбюджетних відносин [3, с. 17].

Загальнодержавне значення бюджетного регулювання полягає у реалізації регіональної політики, забезпеченні комплексного економічного розвитку регіонів, реструктуризації економічної і соціальної сфери депресивних територій. Бюджетне регулювання економіки регіонів направлене на досягнення економічного зростання на основі фінансової автономії місцевої влади, її ініціативи, зміцнення фінансових основ місцевого самоврядування як інституту суспільного розвитку та саморегуляції, розширення можливостей використання територіальних факторів шляхом створення відповідних стимулів, забезпечення комплексного економічного та соціального розвитку територіальних одиниць.

Організаційно–економічний механізм бюджетного регулювання являє собою систему елементів організаційного та економічного впливу на процес управління бюджетами і економікою, ядром якого, в умовах переходу до ринкових засад функціонування, є економічні стимули. Багатовекторність його структури обумовлює доцільність системного підходу, який визначає механізми взаємодії окремих елементів відносно один одного – вплив податкових розщеплень на формування “закріплених” і “власних” доходів місцевих бюджетів, які визначають обсяг отримуваних трансфертів. Механізм використання трансфертів обумовлює рівень видатків, ефективність виконання програм соціально–економічного розвитку територій.

Бюджетне регулювання передбачає законодавче закріплені відсоткові відрахування від загальнодержавних податків, зборів і обов'язкових платежів, встановлені на даній території, а також дотації і субвенції до бюджетів адміністративних територій відповідно до техніко–економічних обґрунтувань, в які включаються: статистичні дані про економічний, соціальний, природний та екологічний стан зазначених регіонів; розрахунки необхідних витрат для вирівнювання економічного, соціального й екологічного стану та ефективного використання природних ресурсів територій; інформація про урядові та регіональні програми подолання нерівностей між адміністративними територіями, про виконані в попередні роки програми й досягнуті результати про діючі програми та програми, що розробляються, з прогнозом наслідків їх виконання.

Регулювання бюджетів впорядковує суспільні відносини при мобілізації у бюджет коштів і при їх розподілі й перерозподілі між ланками бюджетної системи, при фінансуванні видатків за рахунок одержаних доходів та всього процесу виконання бюджету. Держава організовує бюджетні відносини відповідно до своїх інтересів.

Бюджетне регулювання охоплює всі форми впливу держави на проведення бюджетної політики, почи-

наючи від прийняття закону про державний бюджет або рішення місцевої ради народних депутатів про місцевий бюджет і аж до їх застосування державними органами. У необхідних випадках бюджетна політика держави здійснюється в примусовому порядку (списання коштів бюджету з підприємств–платників, недоїмка на відповідні дати).

Вагомим елементом бюджетного регулювання є процес бюджетного планування, економічна суть якого полягає в централізованому розподілі і перерозподілі валового внутрішнього продукту (валовий внутрішній продукт – це результати діяльності підприємств і організацій виробничої і невиробничої сфери на території даної країни) і національного доходу між ланками фінансової системи на основі загальнонаціональної соціально–економічної програми розвитку країни в процесі складання і виконання бюджетів різного рівня [2, с. 73].

Механізм бюджетного регулювання в ринкових умовах функціонування економіки України повинен враховувати наступні аспекти:

- використання ринкових механізмів у процесі розподілу і перерозподілу фінансових ресурсів повинно здійснювати а економіці і цілому;
- розуміння того, що більшість підприємств не належать до державного сектору і що підприємствам треба дати можливість самостійно здійснювати процес управління виробництвом, у якому державі належить опосередкована роль;
- визнання необхідності посилення ролі держави у здійсненні макроекономічної політики і макроекономічного регулювання й ролі бюджету як найважливішого інструменту досягнення макроекономічної і фінансової стабілізації шляхом збалансованого руху централізованих фінансових ресурсів.

Впливаючи на процеси формування бюджетних відносин шляхом зміни принципів, методів, способів формування бюджетних доходів і видатків, держава коригує встановлені бюджетні взаємозв'язки, регулює канали проходження і спрямування бюджетних ресурсів, уточнюючи пропорції їхнього розподілу і перерозподілу, механізми реалізації їхнього цільового призначення і в такий спосіб забезпечує управління економічними процесами.

В цілому проведення бюджетної політики здійснюється за допомогою низки законодавчо закріплених дозволів і заборон, що внутрішньо пов'язані між собою, наприклад, дозвіл на використання коштів або заборона їх витратити в рамках бюджетного фінансування.

Висновки і перспективи подальших досліджень. Отже, сукупність форм, методів формування і використання бюджетних ресурсів, що становлять бюджетний механізм, має бути орієнтована на пошук компромісу інтересів усіх учасників бюджетного процесу в напрямку вирішення завдань стимулювання економічного зростання, прискорення науково–технічного прогресу, формування позитивних структурних зрушень, розвитку ключових галузей відповідно до державних пріоритетів.

Таким чином, стратегічним напрямком розвитку суспільних відносин в Україні має бути посилення ролі держави в економіці й соціальному житті, а отже застосування інструментарію бюджетного регулювання.

Джерела та література

1. Бюджетний кодекс України. – К.: Парламентське видавництво, 2003. – 63 с.
2. Зайчикова В.В. Прогнозування доходів місцевих бюджетів у процесі між бюджетного регулювання // Фінанси України. – 2007. – №6. – С. 69 – 81.
3. Павлюк К.В. Роль бюджету у регулюванні соціально-економічних процесів у трансформаційний період в Україні // Наукові праці НДФІ. – 2007. – №1(38). – С. 14–29.
4. Полозенко Д.В. Державний бюджет України та основні його напрямки забезпечення соціально–економічного розвитку // Економіка та держава. – 2007. – №5. – С.4–6.
5. Савченко В. Комплексний підхід, програмне регулювання соціально–економічного розвитку регіону // Стратегія економічного розвитку України. – 2003 – № 5. – С. 110.
6. Сивульський М. Врегулювання міжбюджетних відносин в умовах бюджетної реформи в Україні // Ринок цінних паперів України. – 2005. – №1–2. – С. 3–7.
7. Чечуліна О.О. Контроль бюджетних повноважень // Фінанси України. – 2007. – №6. – С. 64–68.

Борейко В.І.

БАНКІВСЬКО–КРЕДИТНА ПОЛІТИКА УКРАЇНИ НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ

Необхідність забезпечити прискорений розвиток економіки України, вимагає ефективного використання всіх чинників, які є складовою суспільного виробництва. Поряд з основними фондами, оборотними засобами, продуктивними силами, науково–технічним сектором, до таких чинників відносяться фінансові ресурси країни. При цьому більшість провідних економістів серед них на перше місце, разом з ціленаправленою інвестиційно–інноваційною політикою, ставлять стабільну кредитно–фінансову систему країни.

Так, наприклад, В. Новицький вважає, що: «Фінанси та науково–інноваційний потенціал, які на практиці виступають як знаряддя конкурентної боротьби, інтегроване у національному масштабі, є, крім того, ключовою метою регулятивної діяльності держави та мірилом її ефективності» [1, с. 10].

Такої ж думки дотримуються В. Корнеєв: „Сучасна архітектура економіки значною мірою ґрунтується на фінансовій основі” [2, с. 21] та І. С. Лютий: „... фінансова наука відіграє важливу роль у забезпеченні поступального розвитку держави” [3, с. 93].